

ПРО УКРАЇНСЬКУ ЦЕРКВУ І МОНАСТИР СТУДИТІВ У ВИФЛЕЄМІ: ІСТОРІЯ ОДНОГО НЕЗАВЕРШЕНОГО ПРОЄКТУ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Юстин Бойко

*Синкел у справах монашества Львівської архієпархії УГКЦ,
Патристичний Інститут «Августиніанум» у Римі,
о. д-р богословських та патристичних наук*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7240-9188>

Тетяна Тесля

*Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка,
канд. мистецтвознавства*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7727-4216>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12\(28\)-7](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12(28)-7)

Представлено історію задуманого, але незавершеного проєкту Митрополита Андрея на Близькому Сході, який полягав у заснуванні монастиря Студитів та паломницького центру для прочан з України у Вифлеємі. Перемовини у цій справі Митрополит Андрей розпочав з мелхітським патріархом Кирилом VIII. Суть проєкту мала унійний характер, оскільки у задумах Митрополита монастир з паломницьким центром повинен був стати місцем взаємного пізнання і зближення між православними і католиками. Для його реалізації Митрополит Андрей виділив великі кошти, а також почав готувати відповідні кадри з монахів-студитів. Але, на превеликий жаль, через різні обставини, головно через початок Першої світової війни, цей проєкт так і не був зреалізований. У Центральному державному історичному архіві України у Львові зберігаються документи, які стосуються різних етапів реалізації проєкту спорудження монастиря Студитів і паломницького центру для українців у Вифлеємі. Архівні документи та їх переклад публікуються вперше.

Ключові слова: Українська греко-католицька церква, Митрополит Андрей Шептицький, патріарх Кирило VIII, монахи-студити, отець П'єр Курі, Скнилівська Лавра св. Антонія Печерського Студійського Уставу.

2020 року виповнюється 155 років від дня народження Митрополита Андрія Шептицького. Такий ювілей дає змогу належно дослідити й оцінити роль цієї величної постаті в історії Української греко-католицької церкви й українського народу. Та з огляду на нелегкі історичні обставини минулого століття, а також через наші недбалість і лінивість, ми як суспільство щойно починаємо відкривати для себе Митрополита Андрія, якого ще за життя сучасники назвали Мойсеєм українського народу. Тому кожний ювілей Митрополита є доброю нагодою, щоб більше його пізнати та зрозуміти.

Представляємо достойним читачам один із масштабних проєктів Митрополита Андрія, який є маловідомим навіть в експертному середовищі. А якщо й відомий, то в загальних рисах або завдяки стислим оглядам. Ідеться про наміри та кроки Митрополита Андрія щодо створення на Святій Землі, а саме у Вифлеємі — місці народження Ісуса Христа, — українського паломницького центру та монастиря монахів-студитів. Матеріали, які стосуються реалізації цього проєкту, знаходимо у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові (далі — ЦДА України у Львові), з яким маємо честь тісно співпрацювати.

У науковій літературі немає окремого дослідження з цього питання. Уперше, наскільки нам відомо, на нього звернув увагу дослідник біографії Митрополита Андрія Шептицького о. д-р Августин Баб'як у доповіді «Митрополит Андрей Шептицький і його екуменічні контакти зі Східними церквами Близького Сходу» на VIII Міжнародному Конгресі Сирійської Конференції при Інституті екуменічних наукових досліджень св. Єфрема університету індійського міста Коттаям. Очевидно, що про проєкт Митрополита Андрія щодо створення українського паломницького центру й монастиря Студитів у Вифлеємі дослідник розповідав у контексті його співпраці з християнськими Церквами на Близькому Сході. А тому докладний аналіз документів, пов'язаних з тематикою, яка нас цікавить, не був головним предметом дослідження вченого. Тож постає потреба ширше представити цю тему на основі архівних документів.

Перше знайомство Митрополита Андрея зі Святою Землею

Своє перше паломництво до Святої Землі Митрополит Андрей здійснив 1905 року. Про це згадано у книзі «Як то Русь ходила слідами Данила. Пропам'ятна книга першого руско-народного паломництва в Святу Землю від 5 до 28 вересня 1906 року», яка вийшла друком 1907 року в друкарні оо. Василіян у Жовкві*. Цю подорож Митрополит здійснив з метою прокласти шлях національному паломництву українців Святою Землею, яке відбулося від 5 до 28 вересня 1906 р. і яке Митрополит особисто очолив. Автор і очевидець тих подій подає досить цікаві нюанси приготування загальнонаціонального паломництва, які почув із уст самого Митрополита Андрея. Тому варто навести деякі цитати з цього видання:

«Серед лісничих місцевостей, до яких удався Їх Ексцеленція Митрополит Андрей граф Шептицький для порятунку свого здоров'я**, було і тірольське місто Бріксен. Там він перебував у 1904 р. і познайомився з полковником Генриком Гімлем фон Агісбургом, який звидів багато країв і народів, про що дуже цікаво й докладно вмів розповідати. Зайшла одного разу розмова і про Святу Землю, до якої п. Гіммель кільканадцять разів подорожував. Здійснити таке паломництво вже віддавна було мрією Їх Ексцеленції. Щоби однак самому набратися досвіду в організації такої подорожі, Його Ексцеленція долучився спочатку до Тірольського паломництва 1905 р. Повернувшись щасливо назад, архієрей постановив організувати руське паломництво»***.

Повернувшись із цієї приватної прощі, Митрополит Андрей справді спонукав краян із усієї Галичини здійснити національне

* Перевидання цієї книги здійснило івано-франківське видавництво «Апостол» у 2015 р.

** Здоров'я митрополита Андрея різко погіршилося наприкінці 1902 року. Лікарі ствердили у нього запалення нирок, яке ускладнювалося грипом. До родинного маєтку навіть доходили чутки про смерть митрополита у митрополичих палатах на Святоюрській горі. І. Матковський, <https://photo-lviv.in.ua/opikun-mytropolitya-andreya-frahment-biohrafiji-oklymentiya-kazymyra-hrafa-sheptytskoho/>

*** «Як Русь слідами Данила ходила. Спогади про паломництво до Святої Землі під проводом Митрополита Андрея Шептицького». Перевид. Івано-Франківськ: Апостол, 2015. С. 15.

паломництво до Святої Землі. З цією метою створили спеціальний оргкомітет і узгодили детальний план подорожі. До великої групи українських прочан, що нараховувала 500 осіб, приєдналося 66 поляків. 4 вересня 1906 року після ранкового богослужіння, що розпочалося о 5 год. у Архикатедральному Соборі Св. Юрія, група паломників процесійно вирушила на львівський залізничний вокзал. Сівши у спеціальний потяг, вони розпочали прощу до Святої Землі, яка тривала до 28 вересня 1906 р.

Усі деталі щодо перебігу прощі докладно записали її літописці: о. Василь Мацюрак, парох із села Рибники, та о. Юліан Дзерович, катехит із Бродів. Їхні нотатки лягли в основу цінного видання «Як то Русь ходила слідами Данила», про яку йшлося вище. Кожен паломник до Святої Землі віз до свого рідного села чи містечка пам'ятку, яка ставала коштовною реліквією громади. Ці пам'ятки можемо побачити у різних храмах Галичини.

Це паломництво так глибоко закарбувалося в душах його учасників, що вони ще досить довго після його завершення, підписуючись під важливими документами, титулували себе «гаджам», себто паломниками до Святої Землі. Так, наприклад, грамота заснування Скнилівської Студитської Лаври св. Антонія Печерського від 24 листопада 1906 р. містить підписи двох особистих секретарів Митрополита Андрея — отця Василія Жолдака та брата Йосифа Гродського, — які до своїх імен та прізвищ додали титул «гаджія».

Паломництво до Святої Землі 1906 року, що його організував Митрополит Андрей, мало велике історичне значення, оскільки було першим загальнонаціональним паломництвом українців. Воно було свідченням не тільки духовної, а й національної єдності українців як окремого народу, який входив до складу Австрійської імперії. Знаменно, що автор пропам'ятної книги навіть уживає особливий термін: «Австрійська Русь», щоб наголосити на національній гідності русинів-українців. Уже тоді постать Митрополита Андрея починає набувати рис Мойсея українського народу, як назвуть його ще за життя сучасники.

Знайомство з мелхітським патріархом Кирилом VIII

У фондах ЦДІА України у Львові збереглося кілька справ, які свідчать про те, що на початку минулого століття між Митрополитом Андреем і Східними Католицькими Церквами існувало надзвичайно жваве й живе спілкування.

Передовсім ідеться про Мелхітську Греко-Католицьку Церкву*, яку впродовж 1903–1916 років очолював патріарх Кирило VIII (+ 11 січня 1916 року), що належав до тих церковних ієрархів, які цілковито присвятилися унійній праці на теренах Близького Сходу. Значною мірою він, як і багато інших тогочасних церковних достойників, надихався прикладом Папи Леона XIII, який для церковної єдності особливе місце надавав саме католикам східного обряду. Тому турбота за справу Унії була тим спільним фундаментом, на якому започаткувалася співпраця між мелхітським патріархом Кирилом VIII і Митрополитом Андреем Шептицьким.

Перший лист до Митрополита Андрея патріарх Кирило VIII написав з Дамаска 30 серпня 1905 р. У ньому автор згадує про першу зустріч із Митрополитом у Римі, коли він мав щастя з ним познайомитися. Про точну дату цієї зустрічі ані про її обставини у листі нічого не сказано.

Лист має загальний характер і, очевидно, патріарх Кирило VIII намагається встановити зв'язок із Митрополитом Андреем і Церквою, яку він очолює. Видно, що патріарх мелхітський дуже мало знає про Українську Греко-Католицьку Церкву та її історію, але з того, що йому вдалося вже довідатися, обидві Церкви об'єднує віра, обряд, а також переслідування, які зродили покоління мучеників. Особливо патріарх покликається на приклад св. священномученика Йосафата, а самого Митрополита Андрея називає його послідовником, який жертвує себе задля пастви. У листі патріарх Кирило VIII згадує про перше паломництво Митрополита Андрея

* Мелхітська Греко-Католицька Церква є однією з шести східнокатолицьких церков, що мають статус патріархату. Вона зродилася на базі трьох давніх патріархатів — Антіохійського, Єрусалимського й Олександрійського, а тому мелхітський патріарх титулується патріархом трьох столиць. На цій підставі Свята Земля є також місцем місійної діяльності Мелхітської Греко-Католицької Церкви.

до Єрусалима 1905 року, під час якого зустрівся з деякими мелхїтськими єпископами та духовенством і залишив у їхній пам'яті найкращі спомини.

Усе листування між Митрополитом Андреем і патріархом Кириллом VIII відбувалося французькою мовою. Для того, щоб зробити це листування доступним і зацікавити тематикою молодих дослідників, наводимо його українською мовою.

Лист № 1

«Монсенйору Андрею Шептицькому
Митрополитові Русинів, Лемберг (Львів)
Австрія, Галичина
N. 447
Дамаск, 30.VIII.1905

Преподобний Брате.

Відколи ми мали радість познайомитися з Вашою Величністю у Римі, добра згадка про Вас назавжди залишилася закарбована у Нашому серці. Багато разів ми розмовляли про Вашу Величність з нашими братами Єпископами. Кількість вашої пастви бадьорить та кріпить їхні душі. Бо попри переслідування та екзиль, наші брати Русини все ще є важливою часткою Святої Католицької Церкви. Сьогодні, внаслідок імперського указу про релігійну свободу, виданого Царем, любі голоси нам сповіщають щасливу новину про навернення до католицизму у великій кількості наших братів Поляків і навіть Росіян. Отже, слово Тертуліана буде завжди правдивим: «Кров мучеників є сім'ям Християн. Sanguis Martyrum semen Christianorum». Ми радіємо з вами, Преподобний брате, радостями Святої Католицької Церкви.

Сьогодні Наш син Отець Білік Аквель розповів нам про ваше останнє паломництво до Єрусалима і той спогад, котрий ви зберегли про Нашу скромну Особу. Ота делікатна увага Вашої Величності аж ніяк нас не здивувала. Преподобний Брате, Вона стала ще одним доказом вашої любові до Братів, об'єднаних з Вашою паствою вірою, обрядом і надто часто переслідуваннями та мучеництвом.

З усього нашого серця Ми складаємо побажання на процвітання Руської Церкви. За прикладом Вашого великомученика св. Йосафата, Ви себе жертвуєте задля Вашої дорогої пастви. І най вона користає все більше і більше з Ваших святих прикладів та потішає Ваше серце Отця та Пастора.

Закінчуючи лист, з братнім виявом почуттів Ми з радістю вас обіймаємо в Нашому Господі і з глибини Нашого серця Ми вділяємо Наше Апостольське благословення усім вірним Вашої єпархії.

Кирило VIII
Патріарх Антіохії
і т. д.»

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 62. Арк. 1.

План допомоги Мелхітській Греко-Католицькій Церкві у Святій Землі

9 грудня 1905 р. Франція прийняла Закон про відокремлення Церкви від держави. А вже 1 січня 1906 р. ліквідували статтю державного бюджету, в якій передбачалося фінансування культурів, тобто Церкви. Через це Мелхітська Греко-Католицька Церква, яка перебувала на територіях французького протекторату й підпадала під державне фінансування, була змушена шукати інших фінансових джерел для реалізації власних соціальних, наукових і пасторальних програм.

Одним із тих, від кого Мелхітська Церква сподівалася фінансової допомоги, був Митрополит Андрей Шептицький. Мелхітський патріарх Кирило VIII відразу звернув увагу не тільки на унійні прагнення Митрополита, а й на його адміністративні таланти у провадженні фінансово-господарського життя Української Церкви. А тому, коли фінансова скрута Мелхітської Католицької Церкви починала поглиблюватися і багато пасторальних проєктів опинилися під загрозою, патріарх Кирило VIII звертається по допомогу до Митрополита Андрея.

Першим свідченням цього є лист патріарха до Львова від 2 червня 1906 р., який він адресує Андрею Шептицькому, титулюючи його «Митрополитом Русинів» та звертаючись до нього як до «Його Величності». У ньому патріарх звертає увагу на дві важливі обставини, які сталися у житті його Церкви:

1) зріст вірних нез'єдинених (православних), які хочуть стати членами святої Католицької Церкви;

2) неможливість реалізації пасторальних проєктів через припинення урядового фінансування Мелхітської Греко-Католицької Церкви.

Тож Кирило VIII звертається до Митрополита Андрея з проханням про фінансову допомогу в спорудженні у Вифлеємі окремого храму, який став би головною святинєю східних католиків у Святій Землі, а також відпустовим місцем для паломників з України. Патріарх Кирило VIII зазначає, що йому відомо про організацію всенародної прощі українських паломників до Святої Землі на чолі з Митрополитом Андреем, яка має розпочатися 4 вересня 1906 р. А тому заздалегідь пише йому окремого листа з надією отримати бажану фінансову допомогу з нагоди цієї величавої історичної події у житті Української Греко-Католицької Церкви.

Лист № 2

«Його Величності
Монсеньйору Андрею Шептицькому
Митрополитові Русинів, Львів (Галичина)
Австро-Угорщина
N. 524
Дамаск, 2 червня 1906

Монсеньйоре!

Оскільки об'єднані спільністю віри та обряду, мені здалося, що я Вас зацікавлю дуже потішною новиною, сповіщаючи Вам про сильний рух навернення серед наших братів нез'єдинених. Так, у Вифлеємі, колисці Божественного Відкупителя, до нас повернулося 500 осіб. У Бет-Ялі, біля Вифлеєма, велика кількість дисидентів просить з'єднання. Ми вже прийняли декілька сімей в лоно Католицької Церкви. То стосується і села Таїби, колишнього Єфрема, куди втік Наш Господь, переслідуваний Жидами, Мадоби та Карака поза Журденом (р. Йордан).

Ближче до нас, у двох годинах від Дамаска, в селі, що називається Жідаїдет-Атуз, ми мали радість отримати недавно навернення двохсот осіб, після того як їх добре випробували. І ось вже три місяці вони є католиками. З усіх сторін ми отримуємо листи-прохання, в котрих нас просять про приєднання до правдивого Лона Церкви. Для нашого серця то є справжньою потіхою, за що ми дякуємо нашому Господу.

Нам конечно потрібно збудувати церкву у Вифлеємі, де, як ми надіємося, п'ятсот навернених будуть дріжджами для навернення тисяч нез'єдинених, які перебувають у тому місті.

Але, на жаль, через труднощі теперішніх часів у Франції нам вкорочено всі ресурси. Отож ми звертаємося з довірою до Вашої Величності,

Монсеньйоре, і до Вашого народу у твердій надії, що Ви нам допоможете своєю милостинею у побудові Церкви у Вифлеємі й у відкритті необхідних місій. На пам'ятній плиті ми викарбуємо імена добродійців. У їхньому намірі щороку там відправлятимемо декілька разів Святу Службу Божу [Літургію. — Ю. Б., Т. Т.].

Ми хочемо також, щоби Ви вважали ту церкву за Вашу власну церкву. Коли Ваші побожні паломники прибудуть до Вифлеєма, вони зможуть з повною свободою відправити там Святу Службу Божу і виконати інші церковні церемонії. Ми сподіваємося, Монсеньйоре, що Боже Дитя з Ясел, котре має милосердні погляди на братній народ, викличе у Вашому народі для нас щедрих добродійів, котрі нам допоможуть повернути до правдивого лона церкви тисячі загублених овець.

Так як ми маємо намір найближчим часом прибути до Єрусалима, а звідти до Єгипту, до Александрії, до Каїру, Ви зможете, Монсеньйоре, передати для нас Вашу милостиню-дар нашому патріархальному прокуратору у Бейруті отцю Мішелю Серафину, префекту греко-католицького патріархального коледжу.

Чекаючи на Ваш лист, ми просимо Господа наділити Вас усілякими ласками і благословити Ваш дорогий народ.

Кирило VIII
Патріарх Антіохії
і т. д.»

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 62. Арк. 2-3.

Перші спроби допомоги

Отримавши таке прохання від мелхітського патріарха Кирила VIII, Митрополит Андрей вирішив допомогти. Архівні документи свідчать, що він виявив бажання докладніше обговорити форму необхідної допомоги з представниками Мелхітської Греко-Католицької Церкви під час всенародного паломництва українців до Святої Землі, яке невдовзі повинно було розпочатися. Патріарх Кирило VIII тоді не зміг прибути до Єрусалима, щоб зустрітися з Митрополитом Андреем і обговорити всі деталі щодо фінансової допомоги. Тому він доручив цю справу новопризначеному мелхітському пароху Вифлеєма священнику П'єрові Курі.

Листи, які ми маємо у розпорядженні, дають усі підстави ствердити, що ця зустріч не тільки відбулася, а й, очевидно, була доволі успішною. В результаті перемовин Митрополит Андрей

запропонував провести загальноцерковну збірку по всіх парафіях Львівської Митрополії для будівництва церкви у Вифлеємі. Для цього він запропонував отцеві П'єрові Курі приїхати до Галичини й особисто керувати процесом. Зі свого боку Митрополит Андрей пообіцяв полагодити всі потрібні листи й документи. Він також висловив надію, що новозбудована церква стане рідною домівкою і для прочан з України.

1 серпня 1907 р. патріарх Кирило VIII пише до Митрополита Андрея подячного листа за те, що він зволив запросити до Галичини отця П'єра Курі здійснити збірку на потреби церкви у Вифлеємі та висловлює надію на успіх цієї місії.

Лист № 3

«Його Ексцеленції
Монсеньйору Графу Андрею Шептицькому
Митрополитові Галичини, Львів (Лемберг)
Австрія
N. 641
Єрусалим – 1 серпня 1907

Ексцеленціє, Ваше Преподобіє,

З приємністю я довідався, що під час останнього паломництва Вашої Ексцеленції до Єрусалима, Ви прийняли нашого юре [парафіяльного священника. — *Ю. Б., Т. Т.*] з Вифлеєма, Аббата П'єра Курі і Ви були щасливі, дізнавшись, що я мав намір поставити у Вифлеємі греко-католицьку церкву недалеко від Божої Колиски [храму Різдва Христового. — *Ю. Б., Т. Т.*].

І так як Ваша Ексцеленція знала про нашу фінансову скруту, Вона зволила у своїй надзвичайній доброті, запросити нашого юре з Вифлеєма приїхати до Вашої єпархії, щоби зробити збір пожертвувань на користь Церкви у Вифлеємі. Отож з мого дозволу він вирушає в оту подорож. Я надіюся, Ваша Ексцеленціє, що він буде добре прийнятий усюди, бо він є чесним та добрим священником, ревним та освіченим.

Але, щодо успіху нашого підприємства, я особливо розраховую на добрі поради та необхідні рекомендації, котрі йому дасть Ваша Ексцеленція. Чи він гадає, що буде успішним у своїй місії з допомоги побудувати заплановану церкву у Вифлеємі, завдяки помочі Руської церкви, котра є улюбленою донькою греко-католицької Церкви Сходу?

Однак я наказав Абатові П'єрові Курі не переступати меж Вашої єпархії в його зборі пожертв і слідувати настановам та порадам Вашої Ексцеленції.

Закінчуючи лист, я беруся поспішно за ту нагоду, щоби представити Вашій Ексцеленції мої найкращі привітання, просячи Господа вилити свої щедри ласки на Вашу Ексцеленцію і на Ваш добрий народ.

Вашої Ексцеленції
Преподобної
дуже відданий слуга

Кирило VIII
Патріарх Антіохії, Александрії
Єрусалима і всього Сходу»

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 62. Арк. 5.

Для того, щоб зібрати кошти на будівництво церкви у Вифлеємі, отець П'єр Курі повинен був передовсім отримати письмове запрошення і дозвіл від Митрополита Андрея як Архієпископа Львівського. У фондах ЦДІА України у Львові збереглася листівка, яка вказує на те, що у квітні 1907 р. посланець мелхїтського патріарха Кирила VIII перебував ще у Єрусалимі. Ось текст тієї листівки, адресованої Митрополитові Андрею:

Лист № 4 (Листівка)

«Єрусалим 28 квітня 1907
Преподобна Ексцеленціє,

Наш дорогий Син, Аббат П'єр Курі, кюре з Вифлеєма пише сьогодні Вашій Ексцеленції, щоби отримати обіцяний дозвіл приїхати до Вашої єпархії. Він чекає у Вифлеємі наказів Вашої Ексцеленції. Що ж до мене, то я є щасливий, що можу вхопитися за ту нагоду, щоби висловити Вашій Ексцеленції свої найкращі побажання, просячи Бога вділити Вам свої найщедріші ласки».

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 62. Арк. 9.

Зіставляючи всі доступні дані, можна припустити, що до Львова отець П'єр Курі прибув наприкінці серпня або на початку вересня 1907 р. Упродовж осені йому було б дуже важко об'їхати всі парафії Львівської Митрополії, тому вже з перших днів його прибуття стало зрозуміло, що перебування отця на Галичині буде тривалішим.

Труднощі у реалізації задуманої допомоги

Прибувши до Львова, отець П'єр Курі замешкав на Святоюрській горі як гість Митрополита Андрея з Вифлеєма. Митрополит прекрасно розумів, що мелхіти бажають якнайшвидше збудувати церкву у Вифлеємі. Для цього потрібно було якомога швидше зібрати досить значну суму коштів. Митрополит був свідомим того, що міг би й сам допомогти у реалізації цієї справи, але тоді б це не була допомога Української Церкви Мелхітській, а суто його приватна. Крім цього, слава про всенародне паломництво до Святої Землі, яке він організував 1906 року, розійшлася по всіх закутках Галичини. Можливість відвідувати землю, якою ступала нога Спасителя, ставала реальнішою. А тому всенародна збірка на церкву у Вифлеємі була також своєрідною рекламою Святої Землі у Галичині.

Збірок, проведених на території тільки Львівської Архиепархії, було б замало. Тому Митрополит звернувся з проханням про дозвіл на збір коштів на території Перемиської та Станіславівської епархій, а також на парафіях Львівської Архиепархії латинського обряду. Однак місцеві єпископи зажадали відповідного дозволу від Конгрегації пропаганди віри, до юрисдикції якої на той час входили і вірні Східних Церков по всьому світі. Отримання ж такого дозволу вимагало тривалого часу, а до того ж, як зазначає в одному із своїх листів до Митрополита Андрея патріарх Кирило VIII, він не бажав цього робити, бо не сподівався на позитивне вирішення цього питання.

Митрополит Андрей у своєму листі до патріарха Кирила VIII зазначає, що на його прохання прийняти отця П'єра Курі та вислухати його, Архиепископ Львівський латинського обряду навіть не захотів вийти зі свого офісу, щоб з ним поговорити. Таким чином посланець мелхітського патріарха зустрівся у Галичині з першою проблемою — відсутність дозвільної документації на збірку. Та Митрополит Андрей не полишав надії все владнати, а тому запропонував отцеві Курі залишитися зимувати у Львові, щоби у тому часі більше пізнати місцеве духовенство і монашество. Однак через слабе здоров'я і дуже холодну зиму посланець мелхітського патріарха більше перебував на Святоюрській горі.

Серед листування монахів-студитів з Митрополитом Андреем мені вдалося віднайти один дуже цікавий лист, який вказує і на іншу причину неуспішності місії отця П'єра Курі в Галичині. Його автором є монах Скнилівської Лаври св. Антонія Печерського бр. Йоан, якому було доручено супроводжувати гостя з Вифлеєма в часі збірки. Оскільки у листі монах підписувався, згідно з Типіконом, тільки іменем, то можна здогадуватися, що йдеться про одного з тих, хто відроджував Студійське чернецтво в Україні, бр. Йоана Йосифа Абрагамовича. Він був конвертитом з караїмів з-під Галича, який вступив до Скнилівської Лаври разом з двома своїми синами Адамом та Ігнатієм.

За словами автора листа, посланець мелхітського патріарха Кирила VIII, коли увійшов у довіру до самого брата-студита і духовенства, почав негативно висловлюватися про життя священників в Галичині, а також і про самих Студитів, які тоді тільки починали своє відродження у Скнилові. Мабуть, слова вифлеємського гостя були дуже неприємними для бр. Йоана, що той, пишучи листа Митрополитові Андрею про стан справ зі збіркою, радить не покладати великі надії на отця П'єра Курі, оскільки коли б він очолив спільну місію у Вифлеємі, був би «першим ворогом нашим, і утруднивби здійснення сего діла».

Зрештою, щоби зрозуміти повну картину зі станом збірки по парафіях Львівської Архиепархії на будівництво церкви у Вифлеємі, варто ознайомитися із змістом листа. Стиль та орфографію залишаємо незмінними.

Лист № 5

«Господи Ісусе Христе Боже наш, помилуй нас!

Ваша Екселенцио!

Відколи поїхали ми зі Львова, були ми в десятиох парохіах до Неділі Мироносиць, відслано до каси зібраних жертв 2130 кор[он] дуже радо О.О. [Отці] парохі приймають нас і допомагають, а вірні свої жертви складають.

Але як казавем вже, і тепер пишу, що лиш під тим услівієм такі успіхи, і дасьть Бог що много грошей зберезя, що Самі Екселенція будут заряджувати тими грішми, а Церков з Манастиром і з приютом не інша, лиш Галицко гр[еко] кат[олицька] руска [українська. — Ю. Б., Т. Т.] церков в Вефліємі, всію Духовенство не ест противне ізді по краю з о. Курієм, але добачуют з его захованя ся, що еслиби був о. Курій на чолі сего

діла, тоби був першим ворогом нашим, і утруднивби здійснення сего діла. Для того то О.О. [Отці] парохі зібрані у одного пароха урадили і розказали мені написати до Екселенції щоби о. Курія тримати в Галичині так довго докі всі три дієцезезії необхвествуемо а тимчасом в Єрусалимі т. є. в Вифліємі вибудовати Церков монастир і приют, а і я від себе кажу що о. Курій ніколи не буде нашим приятелем, але найбільшим ворогом в Вифлеємі, пісьля его тутейшого захованя і ворожого успособленя протів нашого чина, се вже не єст покусов, але фактом.

Що до мене самого маю тепер спокій і з бесідами і з питієм у О.О. [Отців] Парохів показуючи письмо Екселенції, маю час відправити всію правило, що тижня сповідаюся щоденно причащаю ся що ночи на полонощницю встаю, і з ласкі Г[оспода] Бога і молитвами Пр[ечистої] Діви Марій і св. Йосифа чую ся ві всім і всюду монахом, стараючи ся о стілько можу уникати всего, щоби ся протівило мому станові а тим більше щобим з себе не дав якого згіршеня і другим.

Господи Ісусе Христе Боже наш, помилуй нас.

Неділя Мироносиць, Соколівка 10 мая 1908

найнужденнійший упадаю до стіп

бр. Йоан»

Ф. 358. Он. 2. Спр. 352. Арк. 30.

Пропозиція спільного проєкту

Коли отець П'єр Курі прибув до Львова, Митрополит Андрей мав більше часу і можливостей обговорити з ним докладніше план допомоги Мелхітській Церкві у Святій Землі та проєкт функціонування майбутнього комплексу церкви у Вифлеємі. Ми не знаємо деталей цих розмов, але з наявної архівної документації можна висувати, що на певному етапі Митрополит Андрей зрозумів, що його погляди щодо функціонування згаданої Церкви розходяться у деяких важливих моментах з поглядами отця П'єра Курі.

Зокрема, отець Курі бачив цю церкву тільки і виключно як власність мелхітського патріархату, в якій зможуть молитися паломники з України, котрі сюди згодом прибуватимуть. А тому збір коштів у парафіях Львівської Архиепархії він трактував тільки і виключно як допомогу Церкві-Сестрі. Митрополит Андрей бажав збудувати у Вифлеємі цілий прочанський комплекс разом з церквою і монастирем, яким би управляли спільно мелхітський патріархат і Галицький Митрополит та його наступники.

Ці розбіжності спонукали Митрополита Андрея у листопаді 1907 року сісти за написання листа патріархові Кирилу VIII і з'ясувати з ним безпосередньо всі деталі проекту прочанського комплексу у Вифлеємі. На щастя, у фондах ЦДІА України у Львові збереглася чернетка листа Митрополита Андрея до мелхітського патріарха від 19 листопада 1907 р., в якій викладені всі проблемні пункти місії отця П'єра Курі у Галичині, а також детальний план функціонування спільного проекту з паломницьким центром і монастирем монахів-студитів у Вифлеємі. Спробуймо проаналізувати цього листа і систематизувати викладені в ньому думки.

Насамперед у проекті свого листа до мелхітського патріарха Кирила VIII Митрополит Андрей порушує питання місії отця П'єра Курі в Галичині. Він визнає, що справа збірки коштів на будівництво мелхітської церкви у Вифлеємі зіткнулася з багатьма труднощами, з яких найбільшою є брак дозвільних документів зі сторони Конгрегації пропаганди віри. Утім, він запевняє патріарха, що зробить все можливе, щоб вона завершилася успішно.

Опісля Митрополит Андрей переходить до аналізу моделі функціонування церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі. Він стверджує, що коли б патріарх Кирило VIII хотів збудувати у місті народження Христа тільки саму церкву без монастиря, то збірка на цю ціль по парафіях у Галичині може виявитися дуже малою. Тому, на його переконання, слід відразу вести мову про будівництво цілого комплексу у Вифлеємі разом з церквою, монастирем і паломницьким центром. Цей проєкт буде мати більшу перспективу і стане більш вірогідним для інвестицій. При цьому він зазначає, що для потреб монастиря він не потребує проводити збірки, оскільки готовий сам внести початкову пожертву — 25 000 франків (~ 400 000 \$ USA за теперішнім курсом), збільшуючи її згодом до 100 000 франків (~ 1 600 000 \$ USA за теперішнім курсом).

Щодо діяльності монахів-студитів у Вифлеємі, то на його думку, вона передовсім буде спрямована на православних паломників з Росії, оскільки однією з проблем православного душпастирства у Святій Землі є те, що «нез'єдинені грецькі священники не менше як Росіяни думають про душі паломників як про гаманці». Митрополит підкреслює, що коли б до тих паломників, які прибувають щорічно з Росії у кількості не менше 10 000 осіб, проявити «батьківське та

апостольське серце, я є впевнений, що багато з них навернулися б, а потім можна би було через них мати спасительний вплив на Росію».

Далі Митрополит Андрей представив своє бачення канонічної діяльності монастиря Студитів у Вифлеємі. Насамперед він просить мелхітського патріарха Кирила VIII затвердити текст Типікону монастиря арабською мовою, який він вже передав до перекладу і який, за його словами, через декілька днів повинен бути готовий. Очевидно, що йдеться про «Типікон Студитської Лаври св. Антонія Печерського в Скнилові під Львовом», який був затверджений на конференції Галицького єпископату в Перемишлі 30 жовтня 1906 р. Відтак Митрополит Андрей просить патріарха Кирила VIII видати буллу грецькою та арабською мовами, в якій чітко було б зазначене ексклюзивне право Архієпископа і Митрополита Львівського та його помічників цим монастирем керувати і відвідувати його. Для того, щоб мелхітський патріарх добре розумів, хто такі Студити і як вони живуть, Митрополит пропонує йому особисто або через свого представника (наприклад, через отця П'єра Курі) здійснити канонічну візитацію Скнилівської Студитської Лаври, що біля Львова. У випадку позитивного розгляду цього проекту Митрополит Андрей пропонує, щоби праця отця Курі як мелхітського пароха Вифлеєма була відділеною від життя монастиря, який житиме окремим ритмом під власним проводом, що його призначить компетентна церковна ієрархія.

З проєкту листа, про який ведемо мову, також довідуємося про ще одну дуже цікаву деталь. А саме про те, як у часі всенародного паломництва до Святої Землі у вересні 1906 р. Митрополит Андрей хотів був купити ділянку під будівництво паломницького центру і монастиря Студитів, які б ним опікувалися. Але тоді, як стверджує Митрополит, йому не вдалося це зробити через те, що «справа не трималася у таємниці, і знеохочений, я полишив свій задум». Більше про це він нічого не згадує, а тому всі деталі залишаються нам незраними. Тому тепер, коли отримав підтримку патріарха Кирила VIII, він готовий повернутися до свого попереднього задуму.

Для того, щоб глибше зрозуміти думки Митрополита Андрея, пропонуємо читачам особисто ознайомитися з текстом листа.

Лист № 6

«Патріархові Кирилу
Єрусалиму, Антіохії, і Александрії

Львів 18/ХІ 1907
Преподобний Отче!

Я покійно дякую Вашій Святості, що Ви прислали отця Курі з Вифлеєма збирати пожертвування на його каплицю і прошу Вашу Святість вірити, що я влаштую йому найсприятливіше прийняття. Якщо його місія йому ще не вдалася, то не є ні його помилка, ані не моя. Попри мої старання [...] уряд ще дотепер не надав йому необхідного дозволу, покликаючись на відсутність паспортів (офіційних документів та рекомендацій Пропаганди, а без дозволу Уряду він ризикував би тим, що мав би багато клопоту при зборі пожертв).

Латинський архієпископ зі Львова, котрому я рекомендував абата Курі листом, повним похвал для нашого доброго священника і його місії, навіть не зволив зійти, щоби побачитися з ним, так само через брак «Документів від Пропаганди».

Тому я звертаюся з проханням до Вашої Святості постаратися отримати офіційні листи від Пропаганди, без яких місія доброго Курі ризикує зазнати провалу. Очікуючи від Вашої Святості дозволу, отець Курі проведе зиму, яка показує на дуже сувору, у мене і почне знову своє турне навесні з більшими шансами на успіх.

Правда, що отсей рік був дуже поганий для наших селян, ми побоюємося навіть голоду, але пізнавши [Вас] я маю найщирішу волю служити Вашій Святості в отсій нагоді як і в кожній іншій, і я є впевнений, що нам все вдасться.

Якби Конгрегація (не хотіла дозволити) відмовила у рекомендаційних листах або ж якщо на розсуд Вашої Святості було би більш слушно не прибігати до Пропаганди, я би смів просити Вашу Святість дозволити мені спробувати оте заснування, задумане отцем Курі. Бо, щоби щиро зізнатися у своїй думці, мені здається, що буде дуже слушно об'єднати наші сили в тій нагоді. Для нас, католиків греко-руського обряду, Свята Земля є місцем, де ми могли би мати найбільший вплив на наших відокремлених братів з Росії. Якщо російські паломники, котрі приїжджають у великій кількості на Святу Землю (10 000 на рік), застали б католицьких священників їхнього обряду, які проповідують католицьку віру, дали б їм добрі книжки і мали б до них батьківське та апостольське серце, я є впевнений, що багато з них навернулися б, а потім можна би було через них мати спасительний вплив на Росію.

З другого боку, я думаю, що рівно ж нічого не могло би побільшити важливість мелхітської церкви, як та велика місія для Росіян. Греко-католицькі церкви та каплиці стануть через те прихистком більшого числа паломників ніж східні грецькі церкви, зважаючи на те, що нез'єдинені грецькі священники не менше як Росіяни думають про душі паломників як про гаманці.

Отже, якби Ваша Святість зволила схвалити мої проекти і прийняти моє подаяння-милостину, я би спробував, чи то у Вифлеємі, чи то у місці, в котрому Ваша Святість бажала б заснування монастиря Студитів, і пожертвував би на початок суму 25 000 франків (плануючи собі збільшити її до 100 тисяч).

Студити, про яких я веду мову, є монахами Василянами, котрі дотримуються, принаймні так само як найкращі монахи Гори Афону уставів Св. Теодора Студита. Вони живуть у Лаврі [Скнилівській. — Ю. Б., Т. Т.], заснованій та керованій мною, котрої я є Архимандритом. Крім Конституцій Св. Теодора, вони мають за звичаєм східних монастирів «Типікон», який я уклав і єпископи моєї провінції схвалили.

Згідно з Типіконом, архимандрит матірної лаври зберігає право відвідувати дочірню Лавру, яка зрештою [...] і підлегла єпископові єпархії. Отож саме єпархіальному єпископові належить право звести канонічно монастир і відвідувати його.

Як архимандрит моєї Лаври, клопотаючи о дозвіл почати заснування на Святій Землі, я дозволяю собі представити Вашій Святості Типікон, просячи Вас покійно зволити офіційним актом (якщо можна грецькою або арабською) схвалити Типікон і задумане заснування. Зважаючи на те, що Типікон є укладений слов'янською мовою, я просив [...] перекласти його арабською мовою, праця, котра буде завершена лише за 8-10 днів.

Як тільки вона буде завершена, я вишлю її Вашій Святості, просячи покійно зволити розпорядитися або про відсилання копії з постановою про схвалення або про урочистий акт, котрий містив би весь текст Типікону.

Більш як природно зрозуміло, що я оплачу усі витрати канцелярії, грамоти тощо. Якщо, крім Типікону, Ваша Святість бажає знати про дотримання монастирських правил, я буду дуже щасливий, якщо Ваша Святість зволить вислати відвідувача (наприклад отця Курі), котрий після канонічного візиту монастиря зробив би точний звіт Вашій Святості. Мета монастиря полягає в тому, щоби утримувати у Палестині місію для Росіян, я вважаю своїм обов'язком отримати для себе та моїх помічників, Руських архієпископів зі Львова, характер екзархів Лаври, яку я засную, якщо Бог дозволить, і якщо Ваша Святість схвалює мої проекти з правом візиту від імені Вашої Святості і усіх її помічників.

Офіційна булла, котру я смію покійно просити з отсієї нагоди, най буде написана грецькою або арабською і носить офіційну печатку Вашої Святості і надає мені та моїм помічникам греко-католицьким Архiepіскопам право делеговане (надане), ексклюзивне (виняткове) відвідувати лавру, керувати нею, за винятком як з рації прав мандату. Не відступаючи в нічому від прав її наступників Патріархів Єрусалима і єпархияльних єпископів, де такий монастир з часом міг би бути заснованим.

І там здійснювати єпископську юрисдикцію як делеговані заступники або екзархи Вашої Святості від імені Вашої Святості і усіх її наступників Патріархів Єрусалима.

І усіх монастирів та студитських лавр, котрі *servalis de iure servandis* були би засновані монахами матірної студитської лаври.

І думаючи таким чином або полегшити заснування у Вифлиемі, котре задумала Ваша Святість або відповісти на її [святі заяви].

Щоби розпочати труд, на котрий я дуже сподівався мати благословення та дозвіл Вашої Святості, я взявся за те, аби, під час мого перебування на Святій Землі купити ділянку, на котрій можна би було звести великий монастир.

Мої плани зазнали краху, можливо тому, що справа не трималася у таємниці, і знеохочений, я полишив свій задум. Тепер, довідавшись від отця Курі, що Ваша Святість чула про мої задуми і схвалює їх, я волюю перед тим як розпочати купівлю, я бажаю отримати дозвіл, схвалення і благословення Вашої Святості, — про котрі я смію покійно просити [...] цілуючи руки Вашої Святості і [...] найпокірніший [...].

+ Андрей

Але (певно) я дозволю собі зауважити, що думка про греко-католицьку церкву, приєднану до студитського монастиря для богослужінь, має у наших вірних більше шансів знайти пожертви-подавання, а відтак збір пожертв має більше шансів на успіх.

Початок.

Перш за все, я прошу вибачення за запізнення, з котрим я відповідаю на лист Вашого Блаженства; моє турне тривалістю один місяць, послідуване гострою недугою, були того причиною, але ще більше щира воля служити Вашому Блаженству та великий тягар, котрий би я відчував, будучи змушеним написати Вашому Блаженству і будучи не в змозі оголосити пропозицію [...] бажання могли оголосити вам, що тим чи іншим способом ми виконаємо, потрібно було не лише згладити труднощі, але передбачити і поєднати пропозиції, котрі я посмію зробити на всі можливі випадки.

Якби Ваша Святість вважала, що задумане заснування могло би бути здійснене у Вифлеємі, успіх збору пожертвувачів лише би побільшив

суму, котру я пропоную, якби ж Ваша Святість бажала, щоби труд П'єра Курі був повністю відділений від заснування, котре я пропоную; я обіцяю урочисто спомагати його в його підприємстві, бо для студитського заснування я не маю наміру спомагати у зборах пожертвувань».

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 66. Арк. 14-16.

Відповідь мелхїтського патріарха та його бачення спільного проєкту

Лист від Митрополита Андрея, в якому він виклав усі думки щодо спорудження церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі, мелхїтський патріарх Кирило VIII отримав досить швидко. На це вказує його відповідь, яку він надіслав з Олександрії 5 грудня 1907 р. і в якій згадує лист Митрополита від 18 листопада 1907 р.

Передовсім патріарх дякує Митрополитові Андрею за гостинне прийняття отця П'єра Курі та плекає надію, що, незважаючи на всі перешкоди у проведенні збірки на будівництво мелхїтської церкви у Вифлеємі, йому все ж таки вдасться досягнути бодай якогось успіху. Патріарх Кирило VIII також ділиться з Митрополитом своїми радощами, які пов'язані насамперед з численними наверненнями до Католицької Церкви нез'єдинених. При цьому також ділиться і своїми щоденними турботами про те, щоб тих новонавернених забезпечити місцем для молитви, а священників — відповідним житлом.

Але найголовнішим для нас є його цілковите схвалення проєкту Митрополита Андрея.

А ось повний текст листа, який розкриває не тільки тему проєкту у Вифлеємі, а й атмосферу спілкування між двома церковними ієрархами.

Лист № 7

«Його Ексцеленції

Монсеньйору Графу Андрею Шептицькому

Митрополитові русинів Галича,

Архiepіскопу Львова, Єпископу Кам'янця в Росії

N. 714

Александрія – 5 грудня 1907

Ексцеленціе!

Ваш лист від 18 Листопада, який пояснює мені причини запізнення, з котрим Ви відповіли мені, запевнив мене, водночас, про стан Вашого

дорогого здоров'я, про яке я прошу Бога, зберегти його Вам завжди процвітаючим.

Я дякую дуже щиро Вашій Ексцеленції за добре прийняття, котре Ви влаштували отцю П'єру Курі і за щедру гостинність, котру Ви йому надаєте. Той кюре [священник. — *Ю. Б., Т. Т.*] з Вифлеєма є набожний і ревний. Він прибув до Галичини лише через свою впевненість у Вашій доброті і надію, котру він має до Вашого дорогого народу. Але обставини не сприяли його місії, котрою є побудова у Вифлеємі греко-католицької мелхитської Церкви на славу Богу і на рятунок душ. Бо та церква повинна була би стати принадою для навернення наших братів нез'єдинених. З огляду на невдачу місії отця Курі, я мав намір відкликати його до Палестини, зважаючи на його здоров'я через суворість зими; але так як Ваша Ексцеленція зволила прийняти його у себе і подає мені надію на певний успіх у майбутньому, я хочу, щоби він залишився якийсь час у вашому краю.

Що ж до дозволу Пропаганди [Конгрегації пропаганди віри. — *Ю. Б., Т. Т.*] для отця Курі, я не хочу його просити, щоби не наражати свій лист на відмову. Ваша Ексцеленція знає, що є труднощі для пастви зі Сходу отримувати такі дозволи. Якщо отець Курі не може зібрати якихось пожертв у вірних, без необхідних документів, я покладаюся на Бога, в той час, коли я бачу як вимальовуються великі рухи з навернень. Так, в Сальті, колишньому Ябесі з Біблії, ціле плем'я з декількох сотень осіб навернулося і я його прийняв в лоно Католицької церкви, так само як у Вифлеємі, у Бетзалі, і в декількох селах в околицях Дамаска. Однак в усіх тих місцевостях мені потрібно буде звести церкву та будинок священника.

Що ж до проекту Вашої Ексцеленції, щоби збудувати у Палестині монастир монахів-студитів, я є дуже щасливий з того і задоволений. Зі свого боку, я не шкодуватиму нічого, щоби написати кому належить, і полегшити вам набуття землі для того, щоби здійснити ваш проект. І як тільки ви розпочнете його, я дам вам підтримку через необхідні офіційні документи, яких ви забажаєте.

Від сьогодні я благословляю той проект і той труд з глибини моєї душі і я надіюся, що з того вийде велике добро для рятунку душ.

Нам також потрібно звести у Вифлеємі церкву та священничий дім. Ми розраховуємо, щоби довести то щасливо до кінця, на допомогу Богу, бо ми маємо на увазі лише його славу і навернення душ, викуплених кров'ю Відкупителя.

І накінець, мені немає потреби просити вас продовжити вашу опіку для отця Курі, щоби той вертався потішеним до своєї парафії.

Закінчуючи лист, я прошу Бога з усього серця пришвидшити ваш гарний проєкт для навернення наших братів нез'єдинених.

Вашої Ясновельможної Ексцеленції
надзвичайно відданий слуга

Кирило VIII
Патріарх Антіохії
і т. д.»

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 62. Арк. 6-7.

Після отримання згоди від мелхїтського патріарха Кирила VIII на реалізацію проєкту будівництва церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі Митрополит Андрей взявся активно до його приготування. Насамперед слід було подумати над монашою спільнотою, яка повинна розпочати своє служіння разом з початком робіт, щоб увійти до нового монастиря вже з певним досвідом і знанням справи. Ця справа була не з легких, адже на той час вже провадилися поважні розмови про утворення студитського монастиря у Камениці, що у Боснії. Однак заснування монастиря на Святій Землі було набагато далекогляднішим, а тому сюди слід було підібрати вже досвідчених і підготовлених монахів. А таких було небагато, оскільки відроджене Митрополитом Андреєм студійське чернецтво тільки робило свої перші кроки на українській землі. 24 листопада 1906 р. урочистим освяченням Скнулівської Лаври св. Антонія Печерського було завершено її будівництво. Та все ж таки Митрополит вирішив ризикнути для такої великої справи.

У його чернетці за грудень 1907 року, в якій він записував усі питання щодо життя Скнулівської Лаври, знаходимо список монахів, які повинні були готуватися до місії у Вифлеємі. Усього зазначено шість осіб, зокрема один священник. Це були люди, на яких, по-суті, і трималося монаше життя у Скнулівській Лаврі, але ціна питання була набагато більшою. Слід назвати імена цих монахів, оскільки про них ще не згадано у науковій літературі, а я маю надію, що, можливо, колись хтось більш докладно зацікавиться їхніми біографіями.

Отож спільнота монахів-студитів, яка була визначена Митрополитом Андреєм як Архимандритом Скнулівської Лаври для заснування монастиря у Вифлеємі, була така:

- 1) о. Варлаам;
- 2) бр. Нікон (Миколай Цюсеньяк, народжений в Брусах біля Кельц, тепер Польща, 6 листопада 1867 р.);
- 3) бр. Йоан (Йосиф Абрагамович, в Галичі народжений 1860 р.);
- 4) бр. Володимир (Василій Прокопович, народжений в Іванівцях 6 грудня 1881 р.);
- 5) бр. Іларіон (Іван Денещук, народжений в Олеську 14 березня 1872 р.);
- 6) бр. Йосафат (Іван Ковальчук, народжений 1870 р.).

Крім цього, Митрополит Андрей попросив отця П'єра Курі з Вифлеєма позити трохи у спільноті скнилівських студитів, щоби допомогти їм приготуватися до місії на Святій Землі. Його ім'я навіть було внесено до Шематизму Львівської Митрополії за 1908 рік як того, хто перебуває разом з новиками у Скнилівській Лаврі св. Антонія Печерського.

А Митрополит Андрей вже подумував над формою угоди, яку він повинен був укласти з патріархом Кирилом VIII, щоб справа була довершеною також документально. Для цього йому було потрібно зустрітися особисто з мелхїтським патріархом.

Така нагода трапилася зовсім швидко, а саме 14 лютого 1908 р., тобто напередодні Стрітення. У тому часі в Римі проходили урочисті святкування з нагоди завершення ювілею 1500-ліття від дня смерті св. Йоана Золотоустого, на які прибув патріарх і Митрополит Андрей. В середу, 12 лютого у базиліці св. Петра мелхїтський патріарх Кирило VIII у присутності Папи Пія X, єпископів, архимандритів, священників та вірних відслужив на головному престолі Божественну Літургію. А вже в п'ятницю, 14 лютого, о 15 год. відбулася його зустріч з Митрополитом Андреєм.

Деталі цієї зустрічі невідомі, але вочевидь головною темою їхніх розмов було документальне оформлення угоди про заснування церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі. Оскільки це мав бути спільний проєкт обох Церков, то його належало правильно оформити та отримати для довгострокової гарантії згоду Папи через Конгрегацію пропаганди віри. Тому перед обома ієрархами стояло завдання узгодити головні пункти взаємних домовленостей, які ляжуть в основу майбутньої угоди.

Однак про деякі моменти зустрічі Митрополита Андрея з патріархом Кирилом VIII у Римі ми все ж таки довідуємося з листа патріарха до Митрополита від 8 вересня 1908 р. Насамперед він висловлює свою радість з того, що найближчим часом мелхіти і русини у Святій Землі зможуть діяти спільно під гаслом «Об'єднаними силами». Разом з тим, патріарх висловлює на письмі кілька своїх зауваг чи побажань щодо Угоди про спільний проєкт будівництва церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі. Вони складаються з чотирьох пунктів:

1) монастир повинен бути виключною власністю Студитів, а церква — власністю обох спільнот — мелхітської і галицьких Русинів;

2) Архієпископ і Митрополит Львівський та його наступники мають ексклюзивне право керувати економічною частиною життя та діяльності майбутньої церкви у Вифлеємі;

3) у монастирі повинно бути завжди зарезервовано кілька кімнат для мелхітських священників, які душпастирюватимуть у Вифлеємі;

4) Угода про спільну діяльність повинна бути складена у двох примірниках, засвідчених підписами та печатками, і зберігатися в Архіві.

Ось як про це все говорить сам мелхітський патріарх Кирило VIII.

Лист № 8

«Його Ясновельможній Ексцеленції

Принцу Андрею Шептицькому

Архієпископу Львова і Митрополиту Галицькому і т. д.

N. 823

Александрія 8 вересня 1908

Ексцеленціє,

Ваше Преподобіє.

Ми отримали лист Вашої Ексцеленції, котрий має темою побудову у Вифлеємі монастиря Студитів і церкви для Русинів та мелхітських греків. Саме такою є мета, котру ми переслідуюмо і котру ми виявили Вашій Ексцеленції на письмі та живим голосом під час нашої останньої зустрічі у Римі, з нагоди ювілею Святого Йоана Золотоустого.

Вже віддавна, Преподобний Брате, ведений бажанням навернення наших братів нез'єдинених, ми планували були побудову церкви у Вифлеємі для новонавернених. Вифлеємські ясла, чи не є вони, так би мовити Коліскою Святої Церкви?

І отож, через милосердний промисел Божественного Провидіння, бажання Вашої Ексцеленції узгодилися з нашими. Наша душа тріпоче від сподівання і чекає численних навернень внаслідок проєкту, котрий є також нашим. А то показує, що перст Божий є в тому: бо багато сімей схизматиків стали католиками. В той день, коли студитський монастир і русько-мелхїтська церква будуть поставлені, ласка Бога торкнеться сердець тисяч російських та слов'янських паломників, щоби їх привести до лона Святої Церкви. Русини та мелхїти, об'єднані спільними зв'язками віри, благочинності та обряду, діятимуть узгоджено за красивим гаслом: «Об'єднаними силами» «Unitis viribus».

І хоча ми погоджувалися на все, що ваша Ексцеленція сказала у своєму листі, все ж, нехай нам буде дозволено зробити наступні зауваги, щоби не було жодного сумніву в майбутньому:

1^о Ми просимо Вашу Ексцеленцію добре визначити у контракті нашої угоди, що монастир належить виключно монахам русинам-студитам, але, що церква є спільною власністю Русинів та мелхїтських греко-католиків. Обидві спільноти там відзначатимуть свої служби і усі інші торжества літургії. Потрібно буде також додати, що та церква залишатиметься спільною для двох спільнот як, ніби однієї сім'ї (члени якої відрізняються лише мовою) і що ті спільні права триватимуть також і в майбутньому, в час наших наступників.

2^о Хоча Ваша Ексцеленція ставить поза сумнівом та обговореннями наші права юрисдикції як патріарха з Єрусалима (вона надала того докази багато разів), однак потрібно визначити отой пункт, як і встановити ясно, що Ваша Ексцеленція і її наступники матимуть право економічного керування церквою, як то Ваша Ексцеленція каже у своєму листі: «При збереженні права Митрополита Русинів стосовно справи господарювання нею».

3^о Чи не буде більше можливо приберегти у монастирі дві або три кімнати для двох кюре [священників-парохів. — *Ю. Б., Т. Т.*] з Вифлеєма?

4^о Угода, котра буде укладена між нами, буде написана на офіційному листі з печаткою Вашої Ексцеленції і нашою, і у двох примірниках: один, щоб перебував на зберіганні в архівах вашого архієпископства, а інший буде зберігатися в архівах грецького мелхїтського патріархату. Коли ваша Величність напише оті документи (французькою), нехай вона

зволить їх підписати і нам їх вислати, щоби ми їх підписали самі і щоби ми поставили на них печать.

Відтак, з об'єднаними зусиллями, ми зможемо працювати над наверненням нез'єдинених. Росіяни приїжджають відвідати санктуарій Святої Вероніки тисячами. Якими ми би були щасливими, якби в час паломництв монахи-студити перебували би в тому санктуарію, щоби виголосити їм деякі проповіді. Нам здається, Наш Брате, що ми працювали не на марне і що наш Господь наказує нам сьогодні кинути сіті праворуч, тобто, у Вифлеємі, щоби виловити численні душі.

Ми написали отцю П'єру Курі повністю віддатися до розпорядження Вашої Ексцеленції в тому, що стосується святої справи монастиря та Церкви.

Закінчуючи отой лист, Ваша Ексцеленціє, ми просимо Бога благословити отой проєкт і вділити вам усякого роду ласки.

Вашої Преподобної Ексцеленції
надзвичайно відданий Слуга

Кирило VIII
Патріарх Антіохії»

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 62. Арк. 12-13.

Отримавши цього листа, Митрополит Андрей приступив до написання проєкту «Угоди про заснування русько-мелхітсько-католицької церкви та фундації руського монастиря уставу Теодора Студита у Вифлеємі Палестинському».

Варто зауважити, що місія отця П'єра Курі в Галичині добігала свого кінця. Він повернувся назад до Вифлеєма, де у тимчасово винайнятій каплиці в Отців Салезіан почав служити для мелхітських греко-католиків. Після завершення будівництва церкви він повинен був перейти разом зі спільнотою вірних до ново-збудованого храму.

Невідомою залишається також точна сума зібраних пожертв. Відомо тільки те, що основну їх частину було залишено на зберігання у Митрополита Андрея, щоби її використати, коли розпочнеться реалізація проєкту.

Проект Угоди про заснування церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі

Угода між мелхітським патріархом Кирилом VIII і Митрополитом Андреєм про заснування церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі є, по-суті, основним документом, який висвітлює всю історію зі спробою Української Церкви розпочати унійну місію на Святій Землі у співпраці з Мелхітською Греко-Католицькою Церквою. На щастя, у фондах ЦДІА України у Львові зберігся рукописний проєкт цієї Угоди латинською мовою. Але перед представленням українського перекладу тексту цієї Угоди, який публікується вперше, зроблю короткий вступ.

Назва документа, про який поведемо мову, офіційно звучить так: «Угода про заснування русько-мелхітсько-католицької церкви та фундації руського монастиря Уставу Теодора Студита у Вифлеємі Палестинському, в місті Різдва Господа нашого Ісуса Христа, укладена з греко-мелхітським патріархом Кирилом VIII 1909 року». Тобто, текст Угоди готували всього декілька місяців, хоча перемовини щодо створення цього спільного проєкту, як ми мали можливість побачити, тривали майже три роки.

Проект був дуже амбітним, на той час новаторським, далекоглядним і перспективним, а також потребував дуже поважної фінансової підтримки. За підрахунками Митрополита Андрея, які він зазначає у тексті Угоди, тільки на закупівлю ділянки і будівництво церкви у Вифлеємі прогнозовані видатки на згаданий спільний проєкт повинні були сягнути 200 000 франків (а це приблизно 3 млн. \$ USA у теперішній валюті). З них внесок Митрополита становив 150 000 франків (близько 2,5 млн. \$ USA у теперішній валюті). Натомість будівництво монастиря для Студитів повністю лягало на плечі Митрополита Андрея.

З огляду на все це, Архієпископ Львівський бажав заручитися не тільки спільною Угодою з мелхітським патріархом Кирилом VIII, а й підтримкою Апостольської Столиці. Тому 4 лютого 1909 р. він надсилає до Конгрегації пропаганди віри текст Угоди разом із супровідним листом, у якому звертається з проханням

до Префекта затвердити її своїм підписом як гарантію виконання у майбутньому. Ось текст цього листа.

Лист № 9

«Високопреосвященний Владико!

У додатку посилаємо Вашому Високопреосвященству Угоду нашого ординаріату з патріархом мелхітів греко-католиків Кирилом VIII про заснування церкви та монастиря у Вифлеємі у Святій Землі і щонаймиренніше просимо, щоб Священна Конгрегація [пропаганди віри. — *Ю. Б., Т. Т.*] зволила затвердити цю Угоду своїм авторитетом для запобігання в майбутньому будь-яких незгод чи колізій, які можуть постати щодо тлумачення окремих пунктів.

Львів, 4 лютого 1909 року.

Із щонайглибшим виявом пошани цілуючи руку,
щонайсмирненніший слуга
Вашого Преосвященства.

+ (Андрей)»

Ф. 684. Оп. 1. Спр. 3303. Арк. 1.

Подаємо текст Угоди у перекладі українською мовою, який є настільки чітким та зрозумілим, що не потребує додаткового пояснення.

Лист № 9 (додаток)

«Угода

про заснування русько-мелхітсько-католицької церкви та фундації руського монастиря уставу Теодора Студита у Вифлеємі Палестинському, в місті Різдва Господа нашого Ісуса Христа, укладена з греко-мелхітським патріархом Кирилом VIII 1909 року.

Вступ.

Благодать Святого Духа, яка надихає людей на здійснення справ спасіння, вселила нашій смиренності ідею та бажання зафундувати монастир руських Студитів із русько-мелхітсько-католицькою церквою в місті Різдва Господа нашого Ісуса Христа.

Мета, з якою задумано цю фундацію, подвійна:

1) просування святої Унії серед східних схизматиків;

2) підготування притулку для наших паломників, що відвідують святі місця Палестини.

Отож щодо першого, нікому іншому не личить бути такими перейнятими вічним спасінням вірних східного грецького обряду, як нам, що з Божої ласки злучилися у вірі з престолом Святого Петра, що втішаємося плодами цієї Унії, що з Божого Провидіння належимо до одного обряду з нашими заблуканими братами.

Бо ж якщо Бог кожному заповів щодо будь-якого ближнього, то тим паче заповів нам щодо тих, яких єднає з нами спільність обряду. Адже заблисла надія, що, коли схизматики, які населяють східні землі, спостережуть, як наші монахи Студити процвітають у чеснотах і точно дотримуються грецького обряду, то повернуться в лоно католицької Церкви.

Стосовно другого.

Відколи його Святість Лев XIII надихнув вірних відвідувати святі місця Палестини, величезна кількість вірних нашого народу разом із нами вирушала в подорожі до святих місць і з великим пожитком для своїх душ їх звершувала; і нині також уми наших вірних перейняті жвавим бажанням відвідувати святі місця.

Проте, на відміну від багатьох інших народів, за той час вони так і не одержали у Святій Землі власного притулку; отож сама собою постає потреба подбати про такий притулок для них.

Для звершення цього діла Боже Провидіння подбало нам підмогу в особі Преподобного та Всесвітлішого Владика Патріарха мелхітів греко-католиків Кирила VIII, з яким ми добре особисто познайомилися у Римі 1908 року при нагоді ювілею святого Йоана Золотоустого. У своїй відповіді від 8 листопада 1908 року на наш лист стосовно згаданого вище задуму будівництва церкви з монастирем він, між іншим, зазначив: [...] [фрагмент не зберігся. — Ю. Б., Т. Т.].

Зважаючи на наведені слова відповіді Преподобного та Всесвітлішого Владика Патріарха мелхітів греко-католиків Кирила VIII, постала потреба укласти докладну Угоду, з викладом усіх клаузул, разом із доповненнями та пунктами, доданими в згаданій відповіді Патріарха Кирила VIII.

Зміст Угоди такий:

1. За сприяння Божої ласки у досягненні преславної мети — Унії східних схизматиків із Римо-католицькою Церквою — та забезпеченням потреби у притулку для греко-слов'ян, які відвідують святі місця, маємо

намір спільними силами із греко-мелхітським Патріархом Кирилом VIII заснувати спільну русько-мелхітсько-католицьку церкву та руський монастир Студитів у Вифлеємі Палестинському, в місці Різдва Господа нашого Ісуса Христа.

2. Русько-мелхітсько-католицька церква буде спільною власністю руських і греко-мелхітських католиків.

3. У будівництві цієї спільної церкви належить діяти в такий спосіб. Якщо кошти, потрібні для будівництва спільної церкви разом із ґрунтом, сягнуть двохсот тисяч (200 000) франків, то з боку Русинів через руки Патріарха має бути забезпечено та заплачено сто п'ятдесят тисяч (150 000) франків, а від самого патріарха — п'ятдесят тисяч (50 000) франків з тим, що здійснювати опіку та керівництво цілим будівництвом спільної церкви і довести його до кінця має особа, яку призначить Патріарх.

4. Стосовно утримання та ремонту збудованої до спілки церкви, то, оскільки обидва народи — руські та греко-мелхітські католики — використовують її поперемінно для своїх відправ, справедливість вимагає, щоб і витрати вони ділили порівну.

5. Фонд утримання та ремонту церкви, церковного начиння та руського монастиря має формуватися із добровільних пожертв вірних, зокрема тих, які перебувають під час паломництв.

6. Використання цієї спільної церкви для священнодійств визначено так:

Відправа Літургій на великому вівтарі відбуватиметься поперемінно.

Бічні вівтарі можуть служити для щоденного використання як русинів, так і мелхітів. Інші священні чини, як от Утреню та Вечірню, руські монахи безперешкодно відправляють згідно зі своїм уставом.

Особливі празники як мелхітів, так і русинів — як от святого Теодора Студита, святого Антонія Печерського, святого Йосафата, святих Кирила і Методія та інші, русини святкуватимуть, навіть якщо випадає чєрга мелхітів.

1. Розпорядок спільного використання церкви має бути укладено так, щоб руські монахи Студити зазнавали якнайменше перешкод у здійсненні своїх священних відправ та в прагненні до аскетичної досконалості.

2. Хоча у відправі священнодійств і в спільному використанні церкви русинів і мелхітів слід трактувати як одну родину, яку розрізняє лише мова, все ж вони повинні мати власні захристії, а саме священний посуд, священне убранство, свічки, хліб і вино для Святої Літургії.

3. Однак через те, що монастир руських Студитів з необхідним ґрунтом і садком буде збудовано за кошти Русинів, тому цей монастир буде виключною власністю руських Студитів.

4. Попри це, опіку над будівництвом цього монастиря разом із необхідним ґрунтом і садком здійснюватиме особа, яку призначить Патріарх.

5. Тому в монастирі поза монашою клавзурою буде зарезервовано три (3) келії для мелхітських греко-католицьких священників.

6. Використання келій, призначених для мелхітських греко-католицьких священників, має бути організовано так, щоб у жодний спосіб не порушувати монастирської тиші та не допускати жодного скупчення народу.

7. Далі, повну ординарну [звичайну. — Ю. Б., Т. Т.] юрисдикцію над монахами Студитами в церкві та монастирі та над Русинами, що відвідують святі місця або населяють їх, здійснюватиме руський греко-католицький митрополит Галицький, так само, як мелхітський греко-католицький Патріарх, — над своїми підданими, священниками та вірними.

8. До того ж, один із священників Студитів цього монастиря матиме право пароха монахів Студитів, руських паломників і мешканців святих місць.

9. Для успішнішого досягнення зазначеної вище мети необхідно, щоб священники Студити під час слов'янських паломництв могли відправляти та проповідувати в мелхітській греко-католицькій церкві святої Вероніки в Єрусалимі.

10. Для більшої довіри скріплюємо цей документ власноручним підписом та нашою печаткою».

Ф. 684. Оп. 1. Спр. 3303. Арк. 4-10.

Подальша доля Угоди і спільного проєкту

Чи підтримала цю Угоду Конгрегація пропаганди віри, сказати важко, оскільки наявні у ЦДІА України у Львові документи не дають підстав це стверджувати. Це вже питання до тих дослідників, які вивчатимуть Ватиканські Архіви. Там вони точно знайдуть більше фактів та продовження цієї історії.

У будь-якому разі, Митрополит Андрей трактував її дуже по-важно. В архівній справі, яка містить Угоду про будівництво церкви і монастиря Студитів у Вифлеємі, міститься кілька записів про використання коштів на проєкт у Святій Землі. Серед них є один, який вказує на те, що спільнота монахів-студитів уже закупила квитки на подорож. Чому вони не вирушили у дорогу і чому так і не вдалося реалізувати цей справді чудовий і далекоглядний проєкт, відповісти важко, особливо через відсутність достовірних джерел.

Можна тільки припускати, що причиною невдачі стали дуже нелегкі історичні обставини, в яких цей проєкт реалізовувався. У 1910 р. Османська імперія розпочала переслідування християн. Вони були настільки жорстокими, що вирок смерті був виданий навіть на патріарха Кирила VIII, через що він був змушений втікати до Єгипту. До кінця своїх днів він перебував в Олександрії, де і помер 11 січня 1916 р. Оскільки головним ініціатором, підписантом і гарантом виконання Угоди був особисто патріарх Кирило VIII, після його примусової втечі до Єгипту він уже не міг керувати процесом спорудження церкви і монастиря у Вифлеємі так, як це передбачали домовленості з Митрополитом Андреєм. Через це, мабуть, Митрополит вирішив тимчасово заморозити цей проєкт до кращих часів. Початок Першої світової війни у 1914 р., який обернувся для нього арештом і вивезенням до Росії, не дав зреалізувати цей чудовий проєкт.

Серед кореспонденції представників ієрархії Мелхітської Греко-Католицької Церкви та Латинського Патріархату в Єрусалимі з Митрополитом Андреем у фондах ЦДІА України у Львові зберігається кілька листів, у яких автори цікавляться коштами, які збирали по парафіях Галичини для будівництва церкви і монастиря у Вифлеємі, а також актуальністю самого проєкту.

Як один з прикладів можемо навести лист Латинського Патріарха Филипа Камасея від 25 березня 1910 р., в якому він пропонує Митрополитові Андрею перевести зібрані в Галичині кошти через відповідні банківські установи для того, щоб купити землю для майбутнього комплексу церкви. Ось український переклад цього листа.

Лист № 10

«Його Ексцеленції
Монсеньйору Графу Андрею Шептицькому
Митрополитові Русинів Галичини
Львів, Австрія

Ваша Ексцеленціє,

наші Салезіяни у Вифлеємі до цього часу охоче дозволяли греко-католицькому парафіяльному священнику [...] служити у приміщенні свого будинку, проте завжди з тим наміром, що у Вифлеємі якнайшвидше

постане власна Церква для цього обряду. Всесвітліший отець Парох П'єтро Курі запевняє, що він здійснив збірку у Галичині з цією метою, результатом якої було кілька тисяч франків, переданих на зберігання Вашій Ексцеленції, які можна було б використати вже тепер, починаючи з купівлі землі для майбутнього комплексу Церкви.

За згодою Його Блаженства Греко-Католицького Патріарха Монсеньйора Кирила VIII, базуючись на словах отця Курі, бажаю безпосередньо звернутися до Вашого Преосвященства, щоб дізнатися, чи можна мати цю суму тут, в Єрусалимі, користаючи зі сприятливої нагоди закласти основи цієї Греко-Католицької Церкви, так необхідної у Вифлеємі.

Салезіяни, через численні свої проекти мають і так недостатньо місця і не можуть на довше позбавляти себе цього приміщення, яке було тимчасово надане Пароху отцю П'єру Курі. Згідно з Вашим бажанням, у Єрусалимі існують такі Банки, які мають контакти з іншими [...] для переказу коштів.

Користаю з нагоди, щоб висловити Вашому Преосвященству знаки моєї великої пошани, якою стаю перед Вашим Преосвященством.

[...] слуга

+ Филип М[онсеньйор]. Камассей, Патріарх латинський

Єрусалим, 25 березня 1910 [року]»

Ф. 358. Оп. 2. Спр. 79. Арк. 4-10.

На жаль, відповідь Митрополита Андрея на цей лист, принаймні в ЦДІА України у Львові, не збереглася. Можна тільки здогадуватися, що Митрополит не хотів вже другий раз ризикувати як з проектом, так і з коштами, оскільки від Мелхітської Церкви вже не було вірогідної особи, з якою б можна було реалізовувати такі стратегічні плани.

Післямова

Той, хто дочитав до цього моменту історію з проектом Митрополита Андрея побудувати церкву і монастир Студитів та створити паломницький центр у Вифлеємі, може сповнитися подвійним відчуттям.

Перше — це відчуття гіркоти з того приводу, що не вдалося реалізувати справді далекоглядної ідеї. Адже, коли б все ж таки церква і монастир Студитів тоді постали, ми б сьогодні поза всякими

сумнівами мали український куточок на Святій Землі та й географія нашої Церкви мала б інший вигляд.

Друге — це відчуття доброї гордості за те, що український народ у своїй історії мав таку постать, як Митрополит Андрей — справжній Український Мойсей. Коли б не він, ми не мали б тієї України, яку маємо сьогодні, ми не мали б тієї глобальної Церкви, яку маємо сьогодні. Він справді був посланцем Божим, пророком, який не тільки нас провадив нелегкими віхами історії, а й вказав дорогу, якою нам слід прямувати. А ця дорога є дуже проста, а водночас така складна — дорога любові Бога і ближнього, яка у житті народу повинна виражатися у солідарності, взаємодопомозі, взаємоповазі та стійкості. Майбутнього України не збудувати без пророків і героїв. Слова ж пророка і подвиг героя промовляють навіть після їхньої смерті.

Сьогодні багато українців мали можливість здійснити паломництво на Святу Землю, ступити слідами, куди ступала колись нога самого Спасителя. Але я вирішив спеціально опрацювати цю тему з тією метою, щоби наш люд, коли знову паломничатиме Святою Землею, згадав також і про те, що на початку минулого століття до неї протоптував народну стежину і наш великий Митрополит Андрей Шептицький.

Хочу висловити велику вдячність керівництву та працівникам ЦДДА України у Львові за допомогу в дослідженні спадщини Митрополита Андрея через удоступнення архівних фондів.

Особлива вдячність моїй приятельці п. Ірині Ключковській, яка взяла на себе всю працю, пов'язану з відчитанням, коригуванням і перекладом французьких рукописних текстів.

Дякую моїм друзям Ростиславові Параньку та Марії Джурі — справжнім митцям і фахівцям свого діла, які допомогли мені в опрацюванні латинських і французьких текстів. Щиро дякую також моїй приятельці Тетяні (с. Соломії) Теслі за вчитку тексту та слушні зауваги і поради.

Господи Ісусе Христе Боже наш, помилуй нас!

Ваша Ексселенцо!

Відколи поїхали ми зі Львова, були ми в десятих парохіях до Невілі Мироньшиць, відселано до касизіє, раниа жертв 2130 кор. дуже радо С.С. парохии приї мають нас і допомагають, а вірні свої жертви складають. Але як казавел вже, і тепер пишу, що ми гідтими у глівієм такі успіхи, і даєть Бог що много грошей збереса, що Салі Ексселенція будуть заряджувати тимми грішми, а Церков з Манастиром і з приютом неїшиа, миі Галицько гр. кат. руска церков в Вифліємі, віо Вурко, вельство не єст противне ізді по краю з о. Курієм, але до. Голують з его захована ся, що есмьби був о. Курій на коні сего діла, тоби був першим ворогом нашим, і утруднивети здійсненя сего діла. Злятогого С.С. парохіі зібрані узно, го парохии урядили і розказали мені написати до Ексселенціі щоби о. Курія тримати в Галичині так довго докі ві три диєцезии не обавестуємо а тимчасом в Єрусалимі т.г. в Вифліємі вибудувати Церков монастир і приют, а і я від себе кажу що о. Курій ніколи не буде нашим приятелем, але найбільшим ворогом в Вифліємі, нієвля его туртейшого захована і ворожого усповобленя противнашого чина.

се вже не єст поучев, але фактом.

Щодо мене самого маю тепер спокій і збесідали і зми-
тієм у О. О. Парохів показуючи пильно ексцеленції, маю ка-
відправити всіє правило, що тижня сповідаюся щоден
прикацаю ся що noci на поноціницю ветаю, і з гласкі
Г. Бога і молитвами Мр. Діви Марій і св. Йосифа кую ся
ві віім і вета монахом, старіючи ся о стілько можу
уникати всего, щоб ся противило мому становленю
більше щоб мн дсебе не дав якого зрішення і друшии.

Господи Ісусе Христе Боже наш, помилуй нас.

Неділя Мирношиць, Соколівка 10 мая 1908

найнужденнійший упадаю до стіп

Бр. Іван

arrivé par eux une influence salutaire sur la Russie.
D'un autre côté je crois que rien ne pourra ^{entièrement} ~~à jamais~~
augurer de l'importance de l'église malabite, que cette
grande mission pour les Russes. Des églises et les cha-
pelles grecques catholiques, de rien d'autre par le fait le
refuge d'un plus grand nombre de pélerins que les églises
grecques-orientales, étant donné, que les frères grecs ^{de} depuis
non moins que les russes ^{de} font des vœux aux âmes
qui aux bons des pélerins. Or vous si votre sainteté
vaignait approuver mes projets et agréer mon offre,
je ^{se il est possible, que v. s. désignera} ~~le~~ fonderais un monastère - de Studites et un ^{en proposant}
offirato pour commencer la somme de 25000 francs ^{de l'église malabite}
Des Studites, dont je parle sont des moines Basilicains
qui observent ^{la règle} aussi bien que les meilleurs moines
de Mont-Athos. Les constitutions de St. Theodore Studite.
Ils vivent dans une autre fontie et dirigée par moi
dont je suis l'archimandrite. Or les constitutions
de St. Theodore ils ont d'après l'usage des monastères
orientaux un "tyficon" rédigé par moi et approuvé par
^{les évêques de} ma province. D'après le tyficon l'archi-
mandrite de la terre en est le conservateur et doit visiter
la terre fille, qui dure est connue de raison et soumise
à l'évêque de Troïce. C'est donc à l'époque de Troïce
qu'appartient le droit d'approuver ^{d'envoyé} canoniquement
le monastère ~~et~~ et de le visiter. Et l'archimandrite
de ma terre en sollicitant la permission de votre
prendre ~~une~~ une fondation en Terre sainte, je me permets
de présenter à votre sainteté le tyficon en la priant
humblement de daigner - par un acte officiel
(s'il se peut en grec ou en grec et en arabe) approuver
le tyficon, et la fondation projetée. - Vu que le
tyficon est écrit en langue slave, j'ai demandé au P. M.
de la traduire en grec arabe, ouvrage qui ne peut
être finit en un ou deux jours. Dès qu'il l'a finit je
l'enverrai à votre sainteté, en deux endroits

Hieromonk Justyn Boiko, Studyt (Yurii Boiko), Doctor of Theology and Patristic Sciences, Augustinianum Patristic Institute in Rome, Sinkel on the Affairs of Monasticism of Lviv Archeparchy of UGCC

Tetyana Teslya, Lviv National Music Academy named after Mykola Lysenko, PhD (Art Criticism)

About the Ukrainian Church and the Studite monastery in Bethlehem. The history of one unfinished project of Metropolitan Andrey Sheptytskyi

In 1906, an all-Ukrainian national pilgrimage set off from Lviv to the Holy Land, in which more than 500 people took part. This was the first official pilgrimage from Ukraine after the glorious Danylo the Pilgrim. It became possible thanks to Metropolitan Andrey Sheptytskyi. The details of this pilgrimage are described in detail in a commemorative book entitled «How Russ followed in the footsteps of Danylo», published in 1907 by the Publishing House of the Basilian Fathers in Zhovkva. However, this book does not mention anything about one of the grandiose projects of Metropolitan Andrey in the Middle East, which consisted in the creation of a Studite Monastery and a Pilgrim Center for pilgrims from Ukraine in Bethlehem. Negotiations on this matter with the Melchite Patriarch Cyril VIII were initiated by Metropolitan Andrey. The core of the project was of a Uniate character, since in the Metropolitan's plans the Monastery with a Pilgrimage Center was to become a place of mutual knowledge and rapprochement between Orthodox and Catholics. For the realization of this aim, Metropolitan Andrey had allocated very respectable funds, and also began to train appropriate personnel from the Studite monks. But, unfortunately, due to various circumstances, mainly because of the outbreak of the First World War, this project was never implemented. In the Central State Historical Archive of Lviv there are many documents that shed light on the various stages of the implementation of the project for the construction of the Studite monastery and pilgrimage center for the Ukrainians in Bethlehem.

This article presents the entire story of the planned but unfinished project of Metropolitan Andrey. Archival documents and their translations are published for the first time.

Keywords: *Ukrainian Greek Catholic Church, Metropolitan Andrey Sheptytskyi, Patriarch Cyril VIII, monks of the Studites, father Pierre Kure, Sknylivska Lavra of St. Anthony of the Pechersky Studites Rules.*